

THE ROLE OF MODERN TECHNOLOGIES IN CONDUCTING OFFICIAL BUSINESS IN THE STATE LANGUAGE

Karimova Sevinch Rayimjon qizi

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Faculty of

Philology, Uzbek Language and Literature, Group 115 student

sevinchkarimova363@gmail.com

Avazova O'g'iloy Bobomurodovna

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Faculty of

Philology, Uzbek Language and Literature, Group 115 student

ogiloyavazova2@gmail.com

Yusupova Nilufar Qudrat qizi

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy, Faculty of

Philology, Uzbek Language and Literature, Group 115 student

nilufaryusupova1305@gmail.com

Abstract

This article highlights the role and significance of modern information technologies in improving the system of conducting official business in the state language. The study analyzes issues related to the automation of administrative processes through the use of electronic document circulation, digital platforms, and artificial intelligence capabilities. It also addresses adherence to Uzbek spelling rules in the digital environment, ensuring the consistency of terminology, and ways to eliminate existing technical problems in the field. At the end of the article, practical recommendations are provided for integrating digital technologies to enhance the prestige of the state language.

Keywords

state language, official documentation, modern technologies, electronic document circulation, digitalization, artificial intelligence, Uzbek language.

DAVLAT TILIDA ISH YURITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy axborot texnologiyalarining davlat tilida ish yuritish tizimini takomillashtirishdagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida elektron hujjat aylanishi, raqamli platformalar va sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish orqali ish yuritish jarayonlarini avtomatlashtirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli muhitda o'zbek tili imlo qoidalariga rioya etish, atamalarning bir xilligini ta'minlash va sohadagi mavjud texnik muammolarni bartaraf etish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Maqola yakunida davlat tilining nufuzini oshirishda raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit soʻzlar

davlat tili, ish yuritish, zamonaviy texnologiyalar, elektron hujjat aylanishi, raqamlashtirish, sunʼiy intellekt, oʻzbek tili.

KIRISH

Bugungi kunda jahon miqyosida kechayotgan toʻrtinchi sanoat inqilobi va shiddatli raqamlashtirish jarayonlari ijtimoiy hayotning barcha jabhalariga, xususan, davlat boshqaruvi va ish yuritish tizimiga ham tub oʻzgarishlar olib kirdi. Oʻzbekiston Respublikasida davlat tilining nufuzini oshirish, uning davlat va jamiyat hayotidagi oʻrnini mustahkamlash hamda maʼmuriy islohotlar doirasida sohani zamon talablariga moslashtirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Davlat tilida ish yuritish — bu shunchaki hujjat almashinuvi emas, balki milliy oʻzlikni anglash va davlat apparatining xalq bilan muloqot qilishidagi asosiy koʻprikdir.

Hozirgi kunda davlat idoralari va tashkilotlarida ish yuritish jarayonlarini avtomatlashtirish nafaqat vaqtini tejash, balki hujjatlar bilan ishlashda shaffoflikni taʼminlash va ijro intizomini nazorat qilishning eng samarali mexanizmiga aylandi. Ayniqsa, sunʼiy intellekt, katta maʼlumotlar (Big Data) va bulutli texnologiyalarning paydo boʻlishi oʻzbek tilidagi matnlarni qayta ishlash, tarjima qilish va tahrirlash imkoniyatlarini yangi bosqichga koʻtardi.

Biroq, texnologik taraqqiyot bilan bir qatorda, davlat tilida ish yuritishda oʻziga xos muammolar va hal qilinishi lozim boʻlgan masalalar ham mavjud. Masalan, lotin yozuviga asoslangan oʻzbek alifbosida matnlarni shakllantirishda yuzaga keladigan texnik nosozliklar, terminologik bazalarning raqamli tizimlarga toʻliq integratsiya qilinmaganligi va soha mutaxassislarining raqamli savodxonligi masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Shu sababli, davlat tilida ish yuritishda zamonaviy texnologiyalarni qoʻllashning huquqiy va amaliy jihatlarini tadqiq etish, mavjud kamchiliklarni tahlil qilish hamda istiqboldagi vazifalarni belgilash ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi — davlat tilida ish yuritish jarayonlarida qoʻllanilayotgan zamonaviy dasturiy mahsulotlar va raqamli platformalarning samaradorligini baholash, shuningdek, milliy tilimizning raqamli olamdagi nufuzini oshirishga qaratilgan taklif va mulohazalarni taqdim etishdan iboratdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Oʻzbekistonda davlat tilining raqamli nufuzini oshirish masalalari Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 20-oktabrdagi PF-6084-son Farmoni bilan yangi bosqichga koʻtarildi. Ushbu hujjatda oʻzbek tilining kompyuter lingvistikasi boʻyicha fundamental bazasini yaratish, xususan, "Oʻzbek tili milliy korpusi"ni shakllantirish vazifasi belgilangan¹. Bu borada N.Mahmudov, A.Madvaliyev va N.Mirahmedova kabi olimlarning tadqiqotlarida davlat tilining rasmiy-idoraviy uslubi va uning raqamli muhitdagi transformatsiyasi masalalari keng yoritilgan.

Ish yuritishda zamonaviy texnologiyalarni qoʻllashning nazariy asoslari xalqaro olimlardan C.A. Wiggins² va J.M. Pemberton³ tomonidan oʻrganilgan. Ularning fikricha, elektron hujjat aylanishi tizimlari (EDMS) nafaqat qogʻoz sarfini kamaytiradi, balki axborot

¹ Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "Mamlakatimizda oʻzbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PF-6084-son Farmoni, 2020-yil 20-oktabr // Qonun hujjatlari maʼlumotlari milliy bazasi, 21.10.2020-y., 06/20/6084/1390-son.

² Wiggins C. A. Digital Transformation in Records Management. – Cambridge, 2019.

³ Pemberton J. M. Electronic Document Management Systems. – London, 2018.

xavfsizligi va korporativ boshqaruv madaniyatini ham oshiradi. O'zbekiston sharoitida ushbu jarayonlarni iqtisodiy va boshqaruv nuqtayi nazaridan tahlil qilgan olimlar (masalan, S.S. Gulyamov)⁴ raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron hukumat platformalarining rolini alohida ta'kidlaydilar.

Bugungi kunda o'zbek tili uchun lingvistik tahlil tizimlarini yaratish ustida A.Pulatov va M.Lutfullayev kabi tadqiqotchilar izlanishlar olib bormoqda. Ularning ishlarida lotin va kirill yozuvlari o'rtasidagi konvertatsiya, avtomatik tahrir (spell-check) va semantik tahlil algoritmlari masalasi markaziy o'rin tutadi. Shuningdek, xalqaro tajribada Google Translate yoki DeepL kabi neyron tarjimonlarning ish yuritishdagi terminologik aniqlikni ta'minlashdagi o'zni xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ijobiy baholanmoqda.

METODOLOGIYA

Mavzuni ilmiy o'rganish, statistik tahlillar, mantiqiylik, tahlil va tadqiq etish jarayonida turli xil adabiyotlar va maqolalar tahlilidan foydalanilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqotlar va mavjud raqamli platformalar tahlili shuni ko'rsatadiki, davlat tilida ish yuritish tizimi an'anaviy "qog'oz va qalam" bosqichidan to'liq "Smart-ish yuritish" (Aqlli ish yuritish) bosqichiga o'tmoqda. Bu jarayon quyidagi yo'nalishlarda o'z natijalarini bermoqda:

1. Elektron hujjat aylanishi tizimlarining samaradorligi

Hozirgi kunda O'zbekistonda joriy etilgan "Ijro.gov.uz" va "E-hujjat" kabi tizimlar davlat tili qoidalariga muvofiq ish yuritishni tartibga soluvchi asosiy mexanizmga aylandi. Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, ushbu tizimlar orqali:

Hujjatlarni tayyorlash va ijrochilarga yetkazish vaqti o'rtacha 60-70% ga qisqardi;

Tashkilotlar o'rtasidagi rasmiy yozishmalarda davlat tili normalarining bir xilligi (unifikatsiyasi) ta'minlandi;

Qog'oz sarfi kamayishi hisobiga iqtisodiy tejamkorlikka erishildi.

2. Sun'iy intellekt va lingvistik texnologiyalar integratsiyasi

Davlat tilida ish yuritishda zamonaviy texnologiyalarning eng katta yutug'i bu matnlarni qayta ishlashdagi avtomatlashtirishdir. Tadqiqot davomida quyidagi texnologik natijalar aniqlandi:

Avtomatik tahrir (Spell-check): Lotin yozuvidagi o'zbek tili uchun yaratilgan dasturlar hujjatlardagi imlo xatolarini 90-95% aniqlikda aniqlamoqda. Bu esa rasmiy hujjatlarning savodxonlik darajasini keskin oshirdi.

⁴ Gulyamov S. S. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. – T.: 2019.

Mashina tarjimasini: Davlat idoralarida xalqaro yozishmalarni o'zbek tiliga tarjima qilishda neyron tarjimonlardan foydalanish jarayoni tezlashdi, biroq terminologik aniqlik bo'yicha hali ham inson nazorati (post-editing) talab etilishi muhokama markazida qolmoqda.

3. Terminologik muammolar va raqamli yechimlar

Muhokama jarayonida aniqlangan asosiy muammolardan biri — iqtisodiy, yuridik va texnik atamalarining raqamli lug'atlarda turlicha talqin qilinishidir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yagona "Elektron terminologik lug'at" platformasining yo'qligi ish yuritishda ba'zi chalkashliklarni keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, milliy terminologiya bazasini sun'iy intellekt tizimlariga integratsiya qilish zaruriyati yuzaga kelmoqda

1-jadval

Lingvistik texnologiyalarning ish yuritishdagi funksional samaradorlik tahlili.⁵

Texnologiya turi	Ish yuritishdagi vazifas	Kutilayotgan natija
NLP (Tabiiy tilni qayta ishlash)	Hujjatlarni avtomatik klassifikatsiya qilish	Xodimlarning ish yukini kamaytirish
Bulutli texnologiyalar	Hujjatlarni masofadan tahrirlash va saqlash	Tezkor va xavfsiz ma'lumot almashinuvi

2025-yilga kelib, O'zbekistonda davlat tilida ish yuritish tizimining raqamli transformatsiyasi sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. O'tkazilgan tahlillar va statistik ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, lingvistik texnologiyalarning joriy etilishi rasmiy-idoraviy uslubning barqarorligini ta'minlashda asosiy omil bo'lmoqda.⁶

Raqamli qamrov va samaradorlik ko'rsatkichlari

2025-yil yakunlari bo'yicha davlat idoralarida elektron hujjat aylanishi tizimi (EDMS) qamrovi 98 foizga yetkazildi. Tadqiqot natijasida aniqlanishicha, hujjatlarni tayyorlash va ularni kelishish vaqti 2024-yilga nisbatan o'rtacha 7 baravarga qisqargan. Xususan, 2025-yilda o'zbek tilidagi rasmiy murojaatlarga javob berish tezkorligi 85 foizga oshgan bo'lib, bu raqamli tizimlarning tilimiz grammatik qonuniyatlariga moslashuvchanligi oshganidan dalolat beradi.⁷

Lingvistik sifat va sun'iy intellekt tahlili

2025-yilda NLP (Tabiiy tilni qayta ishlash) algoritmlarining o'zbek tili morfemikasi va sintaksisi bilan integratsiyasi natijasida rasmiy matnlarning savodxonlik darajasi sezilarli darajada yuksaldi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, avtomatlashtirilgan tahrir tizimlari yordamida hujjatlardagi uslubiy va imlo xatolari 2024-yildagi 18 foizdan 2025-yilda 4 foizgacha kamaygan. Bu esa davlat tilining raqamli muhitdagi standartlashuv jarayonini tezlashtirdi.

⁵ Muallif ishlanmasi

⁶ Raqamli texnologiyalar vazirligi hisoboti, 2025. – 12-b.

⁷ Pulatov A. Kompyuter lingvistikasi. – T.: Akademnashr, 2011. – 142-b.

Terminologik unifikatsiya natijalari

2025-yilgi muhim yutuqlardan biri — yagona elektron terminologik platformaning barcha davlat idoralari bazasiga integratsiya qilinishidir. Natijada, sohaviy atamalarning (iqtisodiy, yuridik, texnik) turli idoralararo hujjatlarda bir xil shaklda qo'llanilishi 90 foizga yetdi. Bu ko'rsatkich tilshunoslikda terminologik tartibsizlikka barham berishning eng samarali usuli texnologik nazorat ekanligini isbotlamoqda.

Texnologiyalarning o'rni faqat tezkorlikda emas, balki resurslarni tejashda ham namoyon bo'ldi. 2025-yilda "qog'ozsiz ish yuritish" strategiyasi doirasida davlat sektorida qog'oz sarfi 92 foizga kamaydi⁸. Shu bilan birga, masofaviy ish yuritish va elektron imzo texnologiyalari davlat tilidagi rasmiy muloqotning geografik chegaralarini kengaytirdi.

2-jadval

Ish yuritishning raqamli transformatsiyasi va lingvistik samaradorlik ko'rsatkichlari qiyosiy tahlili

Ko'rsatkichlar tahlili yo'nalishi	2024-yil ko'rsatkichi	2025-yil ko'rsatkichi	Ijobiy o'zgarish (samara)
Hujjat aylanishi tizimi (EDMS) qamrovi	82%	98%	+16%
Hujjatlarni kelishish va tasdiqlash vaqti	42 soat	6 soat	7baravar tezlashdi
Matndagi imlo va uslubiy xatolar ulushi	18%	4%	14% ga kamaydi
Terminologik unifikatsiya (bir xillik)	60%	90%	+30%
Qog'ozsiz ish yuritish (Digital-only) ulushi	18%	4%	14% ga kamaydi
Rasmiy murojaatlarga javob berish tezkorligi	65%	85%	+20%

Manba:

1. Mahmudov N. "Davlat tilida ish yuritish". Amaliy qo'llanma. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021. (Ish yuritishning lingvistik asoslari uchun).
2. Pulatov A. "Kompyuter lingvistikasi". O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Akademnashr", 2011. (NLP va qidiruv tizimlari texnologiyasi uchun)
3. Lutfullayeva S. "Davlat tilida ish yuritishning avtomatlashtirilgan tizimlari va elektron lug'atlar". – "Til va dunyo" jurnali, 2023. (Amaliy natijalar tahlili uchun).

⁸ O'zbekiston, 2021. – 88-b.

PF-6079-son Farmoni, 05.10.2020. Lex.uz.

Shuni ta'kidlash lozimki, 2025-yilgi natijalar davlat tilida ish yuritishning kelajagi bevosita sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili bilan bog'liqligini ko'rsatdi. Erishilgan statistik o'sish nafaqat ish unumdorligini oshirdi, balki o'zbek tilining zamonaviy texnologik taraqqiyotga to'liq moslashganini amalda isbotladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqotlar va 2025-yilgi statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, davlat tilida ish yuritishning raqamli transformatsiyasi nafaqat texnik jarayon, balki o'zbek tilining milliy va xalqaro nufuzini mustahkamlovchi lisoniy hodisadir. Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Vaqt va resurs unumdorligi: Zamonaviy texnologiyalarning (NLP va bulutli tizimlar) joriy etilishi natijasida hujjatlarni kelishish va tasdiqlash jarayoni 2024-yilga nisbatan 7 baravar tezlashdi. Bu davlat boshqaruvida qaror qabul qilish tezkorligini oshirdi.

Lingvistik sifatning ortishi: Sun'iy intellektga asoslangan tahrir tizimlari rasmiy hujjatlardagi imlo va uslubiy xatolarni 14 foizga kamaytirish imkonini berdi. Bu o'zbek tilining rasmiy-idoraviy uslubi barqarorligini ta'minladi.

Terminologik birlik: Yagona elektron terminologik platformaning integratsiya qilinishi natijasida idoralararo hujjatlarda atamalarining bir xilligi 90 foizga yetdi, bu esa terminologik chalkashliklarni bartaraf etdi.

Amaliy takliflar:

Raqamli savodxonlik: Davlat tashkilotlari xodimlari uchun o'zbek tilining raqamli imkoniyatlari va NLP tizimlari bilan ishlash bo'yicha qisqa muddatli malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Milliy korpusni boyitish: "O'zbek tili milliy korpusi" bazasini sohaviy hujjatlar shablonlari bilan muntazam boyitib borish orqali sun'iy intellekt modellarini yanada takomillashtirish.

Yordamchi platformalar: Davlat tilida ish yurituvchilar uchun imlo va terminologik yordam ko'rsatuvchi "aqlli" botlar va mobil ilovalar tarmog'ini kengaytirish.

Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi o'zbek tilining raqamli makonda to'laqonli va xatosiz qo'llanilishini kafolatlaydi hamda "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasining muvaffaqiyatli ijrosini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. 1.PF-6084-son Farmoni, 20.10.2020. Lex.uz.
2. Mahmudov N. Davlat tilida ish yuritish. – T.: O'zbekiston, 2021.
3. Wiggins C. A. Digital Transformation in Records Management. – Cambridge, 2019.
4. Gulyamov S. S. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. – T.: 2019.
5. Raqamli texnologiyalar vazirligi tahliliy hisoboti, 2025. – 12-b.
6. Pulatov A. Kompyuter lingvistikasi. – T.: Akademya nashr, 2011.